

комічного дав яскраві зразки „комізму нісенітниць” [10, 528], яка виявляється і в деяких творах українських письменників 20 – 30-х років XIX ст.

Отже, резюмуючи, можемо цілком певно зазначити, що відносно невелика, але цікава і змістовна „гоголіана” Павла Филиповича є доволі вагомою складовою частиною гоголезнавства, й не тільки українського.

Література

1. Костенко Н. „Врятує вроду і себе людина...” // Филипович Павло. Поезії. – К.: Рад. письменник, 1991. – С. 5 – 45.
2. Генік-Березовська З. Павло Филипович // Генік-Березовська З. Грані культур. – К.: Гелікон, 2000. – С. 245 – 250.
3. Поліщук В. Літературознавство Павла Филиповича // Поліщук В. Повернення і відкриття: Статті. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю., 2008. – С. 143 – 161.
4. Поліщук Я. Література як геокультурний проект: Монографія. – К.: Академвидав, 2008. – 304 с.
5. Филипович П. Література: Статті, розвідки, огляди. – Упорядн. Г. Костюк. – Нью-Йорк – Мельборн, 1971. – 582 с.
6. Филипович П. [Рец.]: Василь Гиппиус. Гоголь. Издательство „Мысль”, Ленинград, 1924 г., 240 с. // Україна. – 1924. – № 4. – С. 168 – 170.
7. Филипович П. [Рец.]: Микола Гоголь. Тарас Бульба. Повість. Переклад на українську мову Микола Садовський. Вступна стаття Ф. Якубовського. В-во „Сяйво” (Бібліотека української повісти) – 188 с. // Життя і революція. – 1928. – № 4. – С. 179 – 183.
8. Филипович П. Українська стихія в творчості Гоголя // Сорочинський ярмарок на Невському проспекті: українська рецепція Гоголя. – Упоряд. В. Агеева. – К.: Факт, 2003. – С. 230 – 251.
9. Зеров М. Твори: У 2-х т. – Т. 2: Історико-літературні та літературознавчі праці. – К.: Дніпро, 1990. – 601 с.
10. Филипович П. Літературознавчі студії. Компаративістика: Статті, рецензії. – Упоряд. В. Поліщук. – Черкаси: Брама-Україна, 2008. – 644 с.
11. Филипович П. Літературно-критичні статті. – Упоряд. С. Гречанюк. – К.: Дніпро, 1991. – 272 с.
12. Базилевський В. Імпресії та медитації з Гоголіани // Кур’єр Кривбасу. – 2008. – №№ 228 – 229. – С. 301 – 314.

Наталія СКВІРА

«МЕРТВІ ДУШІ» МИКОЛИ ГОГОЛЯ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

У статті досліджуються українські переклади першого тому поеми «Мертві душі» М. Гоголя, визначаються характерні особливості перекладу фразеологізмів, діалектизмів і застарілих слів, багатозначних лексем, розмовно-побутової лексики.

Ключові слова: переклад, розмовно-побутової лексики, фразеологізм.

Перекладацька традиція в Україні існує з давніх часів, адже відомо, що переклад не тільки носій потреб часу, а й рушій мовної еволюції. Ще І. Франко, працюючи над власними перекладами, писав: «...передача чужомовної поезії, поезії різних віків і народів рідною мовою збагачує душу цілої нації, присвоюючи їй такі форми і вирази чуття, яких вона не мала досі, будуючи золотий міст зрозуміння і спочування між нами й далекими людьми, давніми поколіннями» [1, 59–60]. М. Гоголь, немов розвиваючи думку І. Франка щодо «золотого мосту зрозуміння», зазначає,

що при перекладі «...следует иногда отдаляться от слов подлинника нарочно для того, чтобы быть к нему ближе... более всего нужно привязываться к мысли и менее всего к словам» [2, X, 311–312].

Попри цілі, потреби і функції перекладної літератури, у російських колах існували дещо інші погляди на переклади творів Гоголя. Так, наприклад, В.Г. Белінський із сумнівом ставився до можливих перекладів творів Гоголя іноземними мовами [3, VII, 259], а І. Мандельштам твердив: «...у гоголевских лиц есть такие слова, для передачи которых на другом языке потребовались бы целые строки комментариев» [4, 6].

Можливо, саме цей факт, специфіка стилю й слова письменника, об'єм та символічний зміст гоголівської поеми і були однією з причин тривалої відсутності (сорок років!) її перекладу. Наразі є такі переклади «Мертвих душ» українською мовою: 1882 р. – пер. Франка, 1934 р. – пер. Г. Косинки (за ред. В. Підмогильного), 1935 р. – пер. за ред. А. Хуторяна, Ф. Гавриша, М. Щербака (два томи поеми); 1948 р. – пер. за ред. К. Шмиговського, 1952 р. – пер. за ред. І. Сенченка (два томи поеми).

Перший переклад першого тому «Мертвих душ» українською мовою здійснив І.Я. Франко у 1882 році [5]. Для порівняння відзначимо, що на той час уже існували майстерні переклади гоголівських ранніх творів О. Пчілкою, М. Старицьким, Л. Українкою, О. Вишнею та не досить вдалі переклади поеми «Мертві душі» (польською – 1844, німецькою – 1846, чеською – 1849, англійською – 1854, болгарською – 1858, французькою – 1859, хорватською – 1865, угорською – 1874) [6, 140]. Іван Франко взявся до перекладу поеми будучи вже не тільки широко відомим українським письменником, а й автором перекладів із Гете, Чернишевського, Пом'яловського, Щедріна.

Як зазначає у своєму життєписі сам письменник: «Працюючи над європейськими і слов'янськими літературами, я намагався передусім перекласти те, що в них найкраще на українську мову... У 1879 р. був опублікований мій переклад «Каїна» Байрона, а в 1882 р. перша частина «Фауста» Гете з розвідкою про цей твір. Того ж року переклав я також „Мертві душі” Гоголя, а перед тим ще одне оповідання Гліба Успенського, деякі вірші Гете, Віктора Гюго, Гейне, Ленау, Фрейліграта, Шеллі, Некрасова...» [7, 79].

Переклад І. Франка відзначається еквівалентним перекладом фразеологічних зворотів, що забезпечує їх народний характер, афористичність, дух оригіналу. Для передачі російської розмовно-просторічної мови перекладач використовує засоби, що зберігають стилістичний відтінок, а при перекладі багатозначних слів широко використовує як стилістичні, так і смислові синоніми.

Ф.С. Арват пише: «Безсумнівно, переклад І. Франка є перекладом свого часу, і з сучасної точки зору дещо в ньому застаріло. Він не

позбавлений недоліків, але вони в основному обумовлені об'єктивними причинами: специфікою розвитку української літературної мови в Західній Україні і надто тяжкими умовами роботи письменника над перекладом» [8, 23].

Один із найцікавіших перекладів «Мертвих душ» здійснив блискучий новеліст Григорій Косинка. Книжка вийшла у 1934 році, коли письменника було заарештовано і розстріляно, через це на ній прізвища перекладача не подано [9]. На обкладинці зазначено: «За редакцією В. Підмогильного» [10]. У 1968 році, вже після реабілітації Григорія Косинки, документально доведено його авторство перекладу. Відомо, що у 30 рр. Г. Косинка перекладав українською мовою Чехова, Горького, Шолохова.

Цікавими видаються спогади про хід перекладацької роботи письменника. Як згадує Ю. Мартич: «І Косинка, і Рильський захоплювалися Гоголем. Коли Григорій Михайлович занурився в переклад гоголівських «Мертвих душ», він не раз радився з Рильським з приводу того чи іншого слова» [11, 88]. Відзначав Косинка й особливості гоголівської мови. Так, наприклад, О. Контребинська пише: «Косинка зупинив мене:

– Олено, я разом з Чичиковим мандрую по поміщицьких садибах.

– Перечитуєте «Мертвих душ»?

– Так, але не просто... Роблю переклад українською мовою. Це моя давня мрія, але це справа не така проста, як може декому здатися. Мова Гоголя – надзвичайно красива, має багато поетичних образів. Вона своєрідна тому, що насичена народними висловами. Не загубити й передати все це іншою мовою – складне завдання.

Зробивши паузу, Косинка запитав:

– Ви добре знаєте цей твір? Пам'ятаєте, як Гоголь змальовує природу, садиби та окремі речі? І як це все передати українською мовою?...» [11, 140]. Відомо, що Г. Косинка мав записи народних пісень, приказок, примовок: «Я використовую народну мудрість: пісню, прислів'я тощо, щоб розкрити зміст і надати настрій епізодів. Адже я виховувався під впливом народної пісні, шевченківського «Кобзаря» і творів Миколи Гоголя» [11, 210].

Про уважне ставлення Г. Косинки до перекладу свідчать і спогади М. Файбишенка: «Мову він любив з якоюсь високою пристрасстю, уболівав за кожен її огріх. І не лише в своїх власних творах, а і в писаннях тогочасних літераторів. Смаки його були, як він сам признавався, старомодні. Гаряче протестував проти так званих «кованих слів», які тоді буйним струмком вливалися в українську мову. Не кажучи вже про різні «позаяки»...

– Не можна вигадувати слова! – обурювався він. – Народ наплодив багацько, бери, скільки заманеться.

– А ти сам хіба нічого не вигадував?

– Слово честі, ніколи й нічого. От, може зрідка пускав в обіг слова, яких сам не чув. Та то ж з цілком певних джерел: з Грінченка, із приказок, з пісень, то ще й з тих старих письменників, які ніколи собі не дозволяли б підмінити народне слово своїм, вигаданим» [11, 120–121].

Т. Мороз-Стрілець зазначає: «Микола Гоголь був одним з улюблених письменників Косинки. Знав він і твори батька письменника – В. Гоголя-Яновського, їздив на батьківщину автора «Мертвих душ», записував говірку тих місцевостей. Перекладаючи поему, Григорій Михайлович намагався зберегти й характер специфічно російських висловів, таких, скажімо, як «вишь ты», «да как бы не так», «право» тощо.

Із захопленням говорив він про те, що в «Мертвих душах», окрім мови персонажів, навіть природа, садиба та речі, які оточують героїв, змальовані так, що створюють образ» [11, 207].

Уже наступного 1935 року світ побачив переклад українською мовою першого та другого томів «Мертвих душ» за редакцією А. Хуторяна, Ф. Гавриша, М. Щербака [12]. Антін Семенович Хуторян (1892–1955) – український поет, журналіст і перекладач (нар. у с. Війтівці на Київщині), належав до організації «Плуг», відомий збіркою поезій «Гасла (1925 р.) і фейлетонів «Виродки з роду» (1930 р.). З початку 1930-х років працював над перекладами з російської. Переклав такі твори Гоголя як «Сорочинський ярмарок», «Ніч перед Різдом», «Тарас Бульба», «Повість про те, як посварився Іван Іванович з Іваном Никифоровичем», «Шинель», «Ревізор».

Через тринадцять років, у 1948 році, з'явився переклад поеми «Мертві душі» за редакцією К. Шмиговського [13]. Жодної інформації про Костянтина Шмиговського як письменника чи перекладача довідники не подають. У бібліографічному довіднику «Великий російський письменник М.В. Гоголь (1809–1852). До сторіччя з дня смерті. Матеріали для бібліотек» (К., 1952) у змісті Вибраних творів Гоголя за 1948 рік читаємо: «Мертві душі». Переклад за ред. К. Шмигельського. У самому виданні та бібліографічному довіднику «Гоголь і Україна» (К., 1952) знаходимо прізвище Шмиговський.

До відзначення 100-річчя від дня смерті письменника у 1952 році перекладацький ряд поповнився доробком за редакцією І. Сенченка [14]. Іван Юхимович Сенченко (1901–1975) – український письменник, автор публіцистичних статей і літературно-критичних праць про творчість Т. Шевченка, П. Тичини, П. Панча, багато працював над перекладами українською мовою творів російських письменників О. Пушкіна, М. Горького, О. Радищева, В. Беляєва. Відомі й переклади Сенченка таких

творів Гоголя як «Вечір проти Івана Купала» та «Страшна помста». М. Стріха, розмірковуючи про склад авторів, які займалися перекладами творів Гоголя, що ввійшли до трьохтомного видання 1952 року, констатує: «...у тритомнику Гоголя в ряді випадків використано й тексти репресованих перекладачів, замасковані під звітним зведенням: „Переклад за ред. І. Сенченка”...» [15, 221].

Видання 1952 року містить переклади першого і другого томів поеми. Текст обох частин «Мертвих душ», підготовлений для академічного видання Зібрання творів Гоголя, вперше опубліковано в Москві. Перший том «Мертвих душ» надруковано за першим виданням поеми 1842 року з виправленнями за всіма рукописами. Як зазначено у примітках до видання: «Кожне слово звірялося за всіма списками, починаючи з автографа першого рукопису і кінчаючи рукописом наборним (для першої частини)» [14, 551]. «Повість про капітана Копейкіна» надруковано в доцензурній редакції. Другий том поеми «Мертві душі» опублікований за останньою редакцією з урахуванням останніх вставок, зроблених олівцем. У додатках до поеми надрукована «Повість про капітана Копейкіна» в тій редакції, яка була дозволена цензурою і ввійшла в перше видання «Мертвих душ», передмова Гоголя до другого видання, яке вийшло в 1846 році, а також шість уривків з першої редакції другого тому поеми.

Поема «Мертві душі» (перший том), що побачила світ у 2000 році, надрукована за перекладом І. Сенченка. У семитомному зібранні творів Гоголя Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка (2009 р.), присвяченому 200-літтю від дня народження письменника, перший том поеми «Мертві душі» публікується за перекладом Г. Косинки, друга частина – за перекладом І. Сенченка.

Переклад «Мертвих душ» І. Франка 1882 року детально проаналізований Ф.С. Арватом [8]. Тому об'єктом нашої уваги стали переклади Г. Косинки (1934 р.), переклади за редакціями А. Хуторяна (1935 р.), К. Шмиговського (1948 р.) та І. Сенченка (1952 р.) і, зокрема, характерні особливості перекладу фразеологізмів, діалектизмів та застарілих слів, багатозначних лексем, розмовно-побутової лексики тощо.

Фразеологічні звороти пронизують тканину «Мертвих душ». Перекладаючи їх українською мовою, автори віднаходять українські еквіваленти або ж дають точний переклад фразеологізмів, адже вони властиві як російській, так і українській мові. Наприклад:

<p>«Ты пьян, как сапожник!» – сказал Чичиков [2, VI, 42].</p> <p>Он высматривал по сторонам, но темнота была такая, – хоть глаз выколи [2, VI, 41].</p>	<p>«Ти п'яний, як квач!» – сказав Чичиков [9, 63; 11, 451; 13, 336; 14, 42].</p> <p>Він поглядав навколо, але темрява була така, хоч в око стрель [14, 41]; Він поглядав і в один бік, і в другий, але темрява була така, хоч в око стрель (9, 62); Він поглядав по боках, але темрява була така, хоч око виколи [16, 335; 14, 450].</p>
---	--

«Ну, что ж!» – сказал Чичиков, – зацепил, проводок, сорвалось – не спрашивай. Плачем горю не пособишь, нужно дело делать [2, VI, 236].	«Ну, що ж!» – сказав Чичиков: «зачепив, поволік, зірвалось, не питай. Плачем горю не допоможеш, треба діло робити» [9, 296–297; 12, 555; 13, 504; 14, 236].
--	---

За відсутності точної передачі фразеологізмів перекладачі використовують описові конструкції, хоча інколи спостерігаємо і надто буквальний переклад, що не вповні притаманний українській мові:

«...бричка мчалась во всю пропалу» [2, VI, 89].	«...бричка мчала на все пропаще» [9, 120] – пор. «...бричка мчала скільки сили» [12, 475; 13, 377; 14, 89].
«...дело яйца выеденного не стоит» [2, VI, 55].	«справа яйця виїденого не варта» [13, 347; 14, 55; 9, 78; 12, 457] – пор. у Франка: «увесь празник не варт торби січки» [17, 80].
«...начал пули лить» [2, VI, 71].	«Ти, здається, уже почав кулі лити [13, 361] – пор. у Сенченка: «...ти, здається, вже почав таке верзти, що й купи не держиться» [14, 71]; у Франка: «почав вже з полови мотузе плести» [17, 80].
«...у этого губа не дура» [2, VI, 99].	«...у цього губа не дурна» [13, 386] – пор. у Сенченка: «хоч дурний, та хитрий» [14, 99]; у Франка: «у того рот не дурень» [17, 80]; у Косинки та Хуторяна «у цього губа смак знає» [9, 132; 12, 481].

При перекладі автори часто використовують:

– конструкції та вирази, які за своїм стилем близькі до усної народної мови:

«Вишь ты, сказал один другому, вон какое колесо» [2, VI, 7]. Увы [2, VI, 15]. «Эх ты! А и седым волосом еще подернуло!» [2, VI, 108].	«Чи ти ба! – сказав один до одного, – он яке колесо...» [9, 18]. Гай-гай [13, 312; 14, 15]. «Ех ти! А ще до сивого волосу дожив» [9, 144]; «Ех ти! А вже й сивий волос пробився!» [13, 394; 14, 109].
---	---

– діалектизми та застарілі слова:

Шарманка [2, VI, 80].	Катеринка (9, 110) – пор. шарманка [13, 370; 14, 81; 12, 471].
Погреб [2, VI, 53].	Олешаник [9, 76] – пор. льох [13, 345; 14, 53], погріб [12, 456].
Сюртук [2, VI, 8].	Сурдут [9, 19] – пор. сюртук [13, 305; 14, 8].
Бревна [2, VI, 111].	бервення [9, 148], пор. колоди [14, 112].
Графинчики [2, VI, 115].	карафки [9, 152] – пор. графинчики [13, 400; 14, 115; 12, 489].
Любезное, даже до приторности [2, VI, 174].	люб'язне аж до нуткості [9, 226] – пор. люб'язне, аж до нудоти [13, 452; 14, 175].

Великого значення надавав Гоголь слову. «Обращаться с словом нужно честно. Оно есть высший подарок бога человеку. Беда произносит

его писателю в те поры, когда он находится под влиянием страстных увлечений, досады, или гнева, или какого-нибудь личного нерасположения к кому бы то ни было, словом – в те поры, когда не пришла еще в стройность его собственная душа: из него такое выйдет слово, которое всем опротивеет, – читаємо у «Вибраних місцях» [2, VIII, 231]. Щоб уловити все різноманіття гоголівських відтінків значень слова перекладачеві необхідно не тільки знати мови і розуміти текст, а й відслідковувати всі нюанси слововживання, контекстуальні моменти, рух думки письменника.

Перекладаючи багатозначні слова, письменники використовують багату синоніміку української мови з метою передачі стилістичного та емоційного забарвлення слів та їх смислового навантаження. Наприклад, багатозначне слово «глядеть» в українських перекладах звучить так: (умилительно глядеть [2, VI, 11].) – зворушливо дивитись [11, 25; 13, 308; 14, 11; 12, 434]; вездє глядело только одно бревно [2, VI, 23] – скрізь визирала сама тільки колода [9, 39; 13, 328; 12, 440]; лицо его глядело какою-то пухлою полнотою [2, VI, 33] – обличчя його позначалося якоюсь пухлою повнотою [14, 33] – пор. обличчя дивилось якоюсь пухкою повністю [9, 51; 13, 328; 12, 446]; он поглядел [2, VI, 34] – він глянув [13, 329].

При перекладі експресивно-забарвлених слів автори віднаходять еквіваленти, що підкреслюють характеристику персонажа: дрянь [2, VI, 93] – погань [11, 380], дрантя [14, 41], мотлох [14, 37]; мошенник [2, VI, 10] – шахрай [9, 21; 13, 307; 14, 11; 12, 432], ледащо [9, 62; 12, 450], мошенник [9, 92], мерзотник [13, 356]; подлец [2, VI, 90] – негідник [9, 143; 13, 375; 14, 108; 12, 486], падлюка [13, 377], бакалія [14, 81].

Для створення національного колориту Гоголь використовує розмовно-побутову лексику. Перекладачі намагаються відтворити всі стилістичні та експресивно-емоційні відтінки слів, використовуючи при цьому слова в переносному значенні, спеціально підібрані лексеми, що передають характеристику персонажів, уявлення про їх висловлювання, виражають авторську оцінку того, що відбувається. Наприклад: шлепнулся [2, VI, 42] – плюснувся [9, 63; 12, 450], бебехнулся [13, 337; 14, 42]; дождь зарядил [2, VI, 41] – дощ завзявся [9, 62; 13, 335; 12, 450], дощ заклався [14, 41]; тащились [2, VI, 42] – тюпали [9, 63; 12, 335], брьохалися [14, 42]; отхватывал наскоро [2, VI, 44] – дріботів прихапцем [9, 65; 12, 451], рубав похапцем [14, 44]; накаливай [2, VI, 91] – шквар його [9, 122; 13, 379], надай йому духу [14, 91]; пришпандорь [2, VI, 91] – пришпар [9, 122; 13, 379; 12, 477], опережи [14, 91].

Перекладаючи звертання, письменники намагаються відтворити всі відтінки оригіналу:

Послушай, любезный [2, VI, 33]	Слухай, любий [9, 52; 12, 446], слухай, чоловіче добрий [13, 328], слухай, голубе [14, 33].
--------------------------------	---

Власні імена та топоніми здебільшого транслітеруються перекладачами:

Бобров, Свиньин, Канапатьяев, Трепакин, Плешаков, Коровий кирпич, Неуважай-Корыто, Маниловка, Мыльной, Почитав	Бобров, Свіньїн, Канапатьяев, Трепакін, Плешаков, Коров'ячий кирпич, Неуважай-Корито, Маніловка, Мильной, Почитаєв
---	---

Малозрозумілі тепер слова, історичні імена й назви пояснюються у всіх перекладах у кінці тексту чи знизу сторінки. Наприклад, «...скородумки, манишки, пряглы [2, VI, 56] – пиріжки; гатунок ватрушок; оладки або товсті млинці в маслі» [9, 34]; стряпчий – чиновник, на обов'язку якого лежав догляд за правильним ходом справи [13, 427]; негоція – торговельна угода [14, 554]; архалук – широкий кафтан [12, 462].

Гоголь у поемі жодного разу не використовує слів «український», «Україна». Лише 1 раз ужито слово «малоросійський», 7 разів слово «Русь» і понад 50 «русский». Усі перекладачі подають еквіваленти «малоросійський», «Русь», «руський» (якщо вжито зі словом «человек»), «російський» (пор. два русских мужика [2, VI, 7] – двоє російських мужиків [9, 18], два російські мужики [14, 7], два руських мужики [13, 304]; таков уж русский человек [2, VI, 20] – така вже російська людина [9, 35], така вже руська людина [14, 20], така вже руська людина [13, 316]; у нас на Руси [2, VI, 49] – в нас на Русі [9, 70], в нас на Русі [14, 49], в нас на Русі [13, 341]).

Беручи до уваги індивідуальний підхід, безумовне блискуче знання як мови оригіналу, так і мови перекладу, майстерність кожного перекладача, підкреслимо й небажані випадки перекладу. Так, Ф.С. Арват, аналізуючи окремі місця перекладу у Франка і в наступних виданнях зазначає, що «за майстерністю і художністю, за багатством мови переклад Франка залишається неперевершеним». Інші ж переклади, на думку дослідника, «позбавлені творчості, вони відзначені штампом буквализму, в них не використана багата синоніміка української мови, переклад фразеологізмів блідий, перекладачі допускають цілком необґрунтоване і незрозумілого вигляду калькування ідіом» [8, 23]. Відзначимо, що дійсно переклади 1934, 1935 та 1948 років мало чим відрізняються один від одного (за винятком, зрозуміло, перекладу деяких багатозначних слів, розмовно-побутової лексики тощо). Своєрідним мінусом перекладу Г. Косинки з точки зору сучасного читача можуть бути малозрозумілі тепер слова та діалектизми, які не завжди пояснюються у тексті (наприклад, олешаник (льоx), сурдут (сюртук), ріжниця (різниця) тощо). Використання місцевих західноукраїнських виразів, діалектизмів із точки зору сучасного прочитання звичайно зменшують оцінку перекладу

І. Франка. Переклад за редакцією І. Сенченка, на наш погляд, відрізняється більш тонким відчуттям оригіналу, вмінням віднайти українські еквіваленти, передати національну специфіку та своєрідність поеми.

Література

1. Франко І. Літературно-критичні статті. – К., 1950. – С. 59-60. 2. Гоголь Н.В. Полное собрание сочинений: В 14 т. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1937–1952. 3. Белинский В.Г. Полное собрание сочинений: В 13 т. – М.: Изд-во АН СССР, 1953–1959. 4. Мандельштам И. О характере гоголевского стиля. – Гельсинфорс, 1902. 5. Миколай Гоголь. Мертви душъ, або Вандровки Чичикова. Тема Миколая В. Гоголя. Накладом редакції «Дела». – Львов. З друкарні т-ва им. Шевченка, под зарядом К. Беднарского, 1882 р. Перші 6 ст. «Слово от видавництва», а в кінці (273-274) замітка перекладача про зміст II тому «Мертвих душ» (перекладається тільки 1-ий). – 280 с. 6. Арват Ф. С. Перші переклади творів М. В. Гоголя на українську мову [Текст] / Ф. С. Арват // Література і культура Полісся. – Ніжин, 1992. – Вип. 3. – С. 138–149. 7. Франко Іван. Літературно-критичні праці (1893–1895) // Франко Іван. Зібрання творів у 50 томах. – Т. 29. – К.: Наукова думка, 1981. – 664 с. 8. Арват Ф. С. Иван Франко как переводчик («Мертвые души» Н.В. Гоголя в переводе И.Я. Франко). Автореферат. – Черновцы, 1968. – 25 с. 9. Гоголь М. Мертві душі. Поема. Пер. з рос. Г. Косинки (за ред. В. Підмогильного). Вст. ст. Л. Каменева (Д. Заславського). – Х.: Література і мистецтво, 1934. – 312 с. (Дешева бібліотека художньої літератури). 10. Валер'ян Підмогильний – белетрист 1920-х років і неперевершений перекладач українською мовою майже всього Анатолія Франса та багатьох шедеврів Бальзака, Мопассана, Стендаля, Гельвеція, Д.Дідро. 11. Про Григорія Косинку. Спогади. – К.: Радянський письменник, 1969. – 214 с. 12. Гоголь М. Мертві душі. Поема // Гоголь М. Вибрані твори. – К.-Х.: Держлітвидав, 1935. 13. Гоголь М. Мертві душі // М. Гоголь. Вибрані твори. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1948. – С. 304–516. 14. Мертві душі. Поема // Гоголь М. Твори в 3 томах. Заг. ред. М. Гудзія. – К.: Художня література, 1952. – Т. 3. – С. 7–373. 15. Гоголь М.В. Програмні твори / Післямова В. Шевчука. – К.: Обереги, 2000. – 576 с. – (Зарубіжна література в освіті. Хрестоматія II). 16. Стріха М. В. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. – К.: Факт; Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. – 342 с. 17. Арват Ф.С. Із спостережень над мовою перекладу І.Я. Франка поеми Гоголя «Мертві душі» // Збірник, присвячений 100-річчю з дня народження Івана Франка. Праці Одеського держ. унів-ту ім. І.І. Мечникова. – Т. 146. – Одеса, 1956. – С. 73–85.

Наталья Сквиря

«МЕРТВЫЕ ДУШИ» НИКОЛАЯ ГОГОЛЯ В УКРАИНСКИХ ПЕРЕВОДАХ

В статье исследуются украинские переводы первого тома поэмы «Мертвые души» Н. Гоголя, определяются характерные особенности перевода фразеологизмов, диалектизмов и устаревших слов, многозначных лексем, разговорно-бытовой лексики.

Ключевые слова: перевод, устаревшие слова, фразеологизм.

Natalia Skvira

«THE DEAD SOULS» BY MYKOLA GOGOL IN UKRAINIAN TRANSLATIONS

The Ukrainian translations of the first volume of «The Dead Souls» by Mykola Gogol, the characteristic features of the translation of phraseological units, dialectal and out-of-date words, significant lexemes and a colloquially-domestic vocabulary are determined in the article.

Key words: colloquially-domestic vocabulary, translation, phraseological unit.